

Božena Brenc, Osnovna šola Gustava Šiliha Laporje

UPORABA KOMPLEKSNE BRALNE UČNE STRATEGIJE V GLEDALIŠKEM KLUBU

↳ Prispevek govori o spontani rabi kompleksne bralne učne strategije v gledališkem klubu. Ideja se je porodila ob sprotni pripravi na šolsko uro. Učenci so se na njo pozitivno odzvali in rabo bralne učne strategije, kar je najpomembnejše, sprejeli kot način, kako priti do cilja, ta pa je bil kakovostna uprizoritev dramskega besedila, in ne kot nekaj, kar je samo sebi namen.

Učni sklop, cilji in vsebine izbirnega predmeta gledališki klub

V začetku decembra, ko smo z mojimi enajstimi »gledališčniki«, kot jim pravim/si pravijo, že imeli za seboj nekaj ur, med katerimi smo se urili v improvizaciji, ter nekaj recitiranja in deklamiranja, usvojili pa smo že tudi osnovne izraze, brez katerih ne moremo govoriti o gledališču, sem izbrala sklop »uprizorimo besedilo«. Odločili smo se, da bo uprizoritev darilo za mlajše učence v veselem decembru. Od ciljev predmeta smo realizirali naslednje: pripravijo gledališko uprizoritev; besedilo doživeto interpretirajo; razvijajo možnosti izražanja z mimiko, kretnjami in gibanjem; načrtujejo in izdelujejo kostume ter sceno. Od vsebin iz učnega načrta so vključene: (pravljica) improvizacija, gibanje, interpretiranje, ukvarjanje z besedilom in priprava na gledališko predstavo.

Smernice za pouk v šolskem letu 2013–14, nastale na podlagi analize NPZ iz prejšnjega šolskega leta

NPZ na naši šoli opravljajo temeljna cilja, ki ju je oblikovala Strokovna posvetovalna skupina za pripravo nacionalnih preizkusov znanja na začetku preverjanja, to sta izboljšanje znanja učencev in izboljšanje kakovosti poučevanja in učenja. V ta namen vsako leto ob siceršnji analizi pripravimo tudi smernice za izboljšanje na nekaterih področjih, ki jim bomo namenili posebno pozornost. Vnesemo jih v letni delovni načrt in spremljamo napredek. Tako smo na primer pri slovenščini že izboljšali poznavanje obdobj, avtorjev in kanonskih besedil ter prepoznavanje in upovedenje teme besedila. V letni delovni načrt za izbirni predmet gledališki klub sem tako vnesla: spodbujala bom možnost samostojnega tihega branja in razume-

vanja besedil ter zmožnost samostojnega tvorjenja besedila. Za oboje sem sicer videla veliko možnosti, toda opisana se je porodila šele med sprotno pripravo na pouk.

Določitev namena/cilja branja

»Značilnost učinkovitih bralcev/učencev je, da vedno berejo z določenim namenom oz. ciljem. /.../ Opredelitev cilja branja je s psihološkega vidika pomembna zato, ker pomaga učencu med branjem selektivno usmerjati pozornost na tiste dele besedila oz. na tiste informacije, ki ga bodo pripeljali do zastavljenega cilja.« (Pečjak 2012: 148)

Pri svojem delu v razredu, naj gre za pouk slovenščine ali izbirnega predmeta gledališki klub, se skušam dosledno držati zgornjega nasveta. Zavedam se, da učenci ne bodo brali zato, ker sem jaz tako rekla, ker je vedno tako bilo in vedno bo ali ker nas bo, če ne bomo brali, prirejeno po Tonetu Pavčku, kar pobralo ... ne glede na to, koliko se sama strinjam z vsemi temi razlogi za branje.

Naš cilj je bila kakovostna uprizoritev dramskega besedila, ki so jo lahko učenci dosegli samo tako, da so našli in razumeli vse, kar jim pri tem lahko pomaga, čeprav gre za besedilo, ki je »skrito« med drugim in ne jasno že na videz ločeno od preostalega besedila (poševno tiskane didaskalije).

Pred branjem

V članku ne bom pisala o motivaciji, to je bila zgodba zase. Preden so začeli delati z besedilom, so učenci vedeli, da bodo dramsko besedilo Snežno drevo brali z namenom, da ga kakovostno uprizorijo in da bodo v uprizoritvi le-tega sodelovali prav vsi. Prejšnjo uro smo se tudi dogovorili, kdo bo igral katero od živali, ki v prizoru nastopajo, in katera učenka bo pripovedovalka zgodbe. Prav tako smo že bili dogovorjeni, da bodo poskrbeli vsak za svoj kostum, za kar sem jim dala enotno navodilo: za nastop bodo oblekli oblačila, ki po barvi spominjajo na žival, ki jo bodo predstavljali, izdelali pa si bodo še nekaj rekvizitov (ušesa, rep, krila ...). Več o tem bodo izvedeli iz besedila. Prav tako bodo iz besedila s pomočjo natančnega in usmerjenega branja dobili še druga navodila za uprizoritev. Gledališki klub imamo namreč eno uro na teden, zato smo nekatere dejavnosti opravili predhodno. Delo sem načrtovala tako, da sem upoštevala posebnosti učencev, kot je na primer slabše branje, torej sem ga individualizirala in diferencirala. Med evalvacijo ure z gospo ravnateljico in po predstavitvi kompleksne bralne učne strategije, ki sem jo uporabila na konferenci, sem dobila od kolegov povratno informacijo, ki jo bom naslednjič gotovo koristno uporabila. Že med pripravami, ko so si učenci izbirali vlogo, bi jih bila morala usmeriti tako, da bi bolj uspešni ali celo nadarjeni, izbrali žival, o kateri so vse potrebne informacije zbrali samo z zelo natančnim branjem in razumevanjem. S tem bi bila diferenciacija popolna. Vlogo so si izbrali, ne da bi imeli besedilo pred seboj, torej na osnovi tega, koliko jim je katera od živali všeč in katero žival, menijo, jim bo lažje predstavljati; tako res ne bi bilo pretežno vplivati na njihov izbor. Možnosti, da bi se odločali na podlagi npr. dolžine odstavka

za določeno žival, niso imeli; če bi jo, bi manj uspešni bralci verjetno izbrali krajše in tako »nehote« pomagali.

Strategije med branjem in po njem

Med branjem so učenci iskali ključne besede oz. za uprizoritev pomembne informacije, si jih označevali in zapisali v pripravljeno tabelo. Prvič sem jim besedilo že prejšnjo uro prebrala jaz, in sicer zato, da so skupaj ugotovili, za katero starostno stopnjo bo uprizoritev te dramatizacije zanimiva; takrat so besedilo samo poslušali. Bili so si enotni v presoji, da bo uprizoritev zanimiva za otroke v vrtcu ali morda učence prvega vzgojno-izobraževalnega obdobja.

SNEŽNO DREVO

Mali medvedek se je zbudil in svet je bil bel. Vse je bilo neskončno belo in tiho.

»Kam so šle pa vse barve?« je milo zajokal, kajti še nikoli ni videl tako belega in tako zimskega sveta.

Njegovo milo jokanje pa so slišale vse gozdne živali, ki so prihajale z majhnimi darilci, da bi ga potolažile.

»Za sneženo drevo so,« je rekel ris. »Tako se bomo spominjali toplega žarenja jeseni in ognjenega sončnega zahoda na večernem nebu.«

Nato je priskakljala veverica in k njegovim nogam nežno položila vejico bodike. Njene jagode so kot kapljice rdeče barve pordečile sneg.

»Spominjale nas bodo na cvetje in sadeže iz gozdom in polj,« je rekla veverica.

Priletela je še šoja, ki je v kljunčku stiskala nekaj svojih peres.

»Moja peresa so modra kot poletno nebo in žuboreča voda rek,« je rekla šoja.

Iz ledenega gozda je nagajivo pritekla kuna, ki je medvedkovi zbirki dodala dlačice svojega žametnega kožuščka.

»Moje dlačice so rjave kot zemlja, ki zdaj počiva pod snežno odejo,« je rekla kuna.

Skozi debeli sneg je počasi pricapljal zajček in pred začudenega medvedka položil zelene poganjke.

»Moje darilo naj nas spomni na zeleno pomlad, na novo življenje po zimskem spanju,« je rekel zajček.

Prikorakala je srnica in na hrbtu prinesla kupček kamenčkov.

»Barva kamenčkov je večna kot barva gora in nevihtnih oblakov, ki se valijo po nebu,« je rekla srnica.

Majhen vrabček, obložen s storži, se je spustil na bližnjo vejo.

»Prinesel sem, kar sem mogel. Tako ne bomo pozabili žita, ki vse poletje zori na polju za gozdom,« je zaščebetel vrabček.

Polarna lisica je prinesla ledene sveče, ki so se v srebrni zimski svetlobi bleščale kot velike dežne kaplje v soncu.

Polarna lisica se je nenadoma domislila in vzkliknila: »Okrasimo snežno drevo! Ti, mali medvedek, pa boš pazil nanj! Tvoj temni kožušček nas bo spominjal na skrivnostno temino noči!«

Ko so okrasili snežno drevo, se jim je zadnji približal severni jelenček. Na verižici okoli njegovega vratu se je bleščala zlata zvezda, ki mu jo je nekoč podarila Luna.

Severni jelenček je ukazal: »Obesite zlato zvezdo na vrh snežnega drevesa! Njena svetloba bo dosegla vsa bitja sveta. Naj se zberejo in poveselijo, naj se v tem čarobnem času poklonijo naravi, miru in prijateljstvu!«

In od takrat naprej, vsako leto ob istem času, vsa živa bitja širom sveta tako tudi naredijo.

Slika 1: Besedilo

DRAMSKE OSEBE

MEDVEDEK Učenec 1				
RIS Učenec 2				
VEVERICA Učenka 3				
ŠOJA Učenka 4				
KUNA Učenka 5				
ZAJČEK Učenka 6				
SRNICA Učenka 7				
VRABČEK Učenka 8				
POLARNA LISICA Učenka 9				
SEVERNI JELENČEK Učenka 10				
PRIPOVEDOVALEC Učenka 11				

Slika 2: Tabela za vpisovanje vseh ključnih besed z izjemo dramskih oseb

Med prvim samostojnim tihim branjem je bila naloga učencev, da po zgledu prve kolone v tabeli ugotovijo, kaj vse naj vpišejo v prvo vrsto, torej kaj vse za uprizoritev pomembnega lahko izvedo iz besedila. Šlo je za informativno

branje; namen te bralne tehnike je ugotoviti pomembne točke v besedilu. Kasneje sem med analizo ure ugotovila, da je bil to velik izziv, ki mu nekateri niso bili kos; a delali so kot skupina ter skupaj in z zelo malo moje pomoči ugotovili, da so v besedilu podatki, ki se nanašajo na: način gibanja, nošenje darila, način govorjenja, rekvizit/darilo. Izpolnili so prvo vrsto tabele in s tem določili, na kaj bodo med ponovnim natančnim branjem še posebno pozorni.

Zaradi časovne omejenosti sem se odločila, da ponovno branje izvajajo po vlogah, individualno. V ta namen so morali učenci ugotoviti, kako je besedilo zgrajeno: da ima kratka in učinkovita uvod ter zaključek, vmesno besedilo pa je členjeno. V njihovem primeru to pomeni, da se ukvarjajo z nekaj vrsticami besedila (ki se nanašajo na žival, ki jo bodo igrali), za uprizoritev pomembnih podatkov namreč ne morejo najti drugje. »Svoj« del besedila so si označili. Zaporedje nastopov posameznih učencev v uprizoritvi kot celoti nima velikega pomena, smo ugotovili. Toda če so hoteli najboljšo mogočo uprizoritev, je bilo najbolje, da so se vrstnega reda držali, saj so si s tem zagotovili, da ne bo prišlo do nepotrebne zmede; vsi namreč niso enako uspešni improvizatorji. Učenki, ki imata za branje zagotovljeno pomoč, sta delali v parih z dobrima bralkama, vsak par pa je izpolnil dve vrstici. Učenci so seveda delali različno hitro in prva učenka je prišla svojo vrstico tabele izpolnit po zelo kratkem času. Tisti, ki so delo hitro in v redu opravili, so potem pomagali drugim in res malo, nekaj besed, so odkrili šele s pomočjo gospe ravnateljice, ki je hospitirala pri uri, ali mojo pomočjo.

DRAMSKE OSEBE	NAČIN GIBANJA	KJE NOSI DARILO	NAČIN GOVORJENJA	REKVIZIT
MEDVEDEK			je milo zajokal	
RIS			je rekel	
VEVERICA	je priskakljala je nežno položila		je rekla	vejica bodike
ŠOJA	je priletela	v kljunčku je stiskala peresa	je rekla	peresa
KUNA	je nagajivo pritekla		je rekla	dlačice iz kožuščka
ZAJČEK	je počasi pricapljal		je rekel	zeleni poganjki
SRNICA	je prikoralala	na hrbtu je prinesla kupček kamenčkov	je rekla	kupček kamenčkov
VRABČEK	se je spustil na vejo	obložen s storži	je zaščebetal	storži
POLARNA LISICA			je vzkliknila	ledene sveče
SEVERNI JELENČEK			je ukazal	zlata zvezda
PRIPOVEDOVALEC				

Slika 3: Tabela z vpisanimi ključnimi besedami

*neskončno belo in tiho
 *veja (za vrabca)
 *snežno drevo

Učenci so ključne besede vpisovali sami, zato so naredili nekaj pravopisnih napak; te sem, preden sem jim tabele skopirala, da bodo služile svojemu namenu, popravila. Sicer so v celoti realizirali zastavljen cilj.

Sledilo je delo s tabelo in besedilom. Vsak učenec se je samostojno ali v paru s sošolcem pripravil na nastop. Dala sem jim kratka in jasna navodila: pomembno je samo to, da upoštevajo vse, kar o uprizoritvi lahko izvedo iz besedila. Če je npr. v besedilu zapisano, da je mali medvedek milo zajokal, potem naj igralec uporabi jokav in mili glas. Kadar ni posebnih pojasnil (je rekel/rekla), je dobrodošla vsaka premišljena improvizacija.

Ura je v celoti zelo dobro uspela in res sem lahko bila zadovoljna s »krstno uprizoritvijo«. Učenci so celo na lastno pobudo postavili improvizirano sceno: velika roža iz učilnice jim je predstavljala drevo, ki v tem primeru pač še ni bilo belo, poiskali so tudi razne predmete, ki so jim služili kot »darila«. V veliki večini so upoštevali vse podatke, ki so jih našli v besedilu, in bili zelo iznajdljivi tam, kjer je bilo kaj prepuščeno njim.

(Samo)evalvacija

Evalvacija ure je sledila neposredno po uri. Priznati moram, da si še nisem utegnila urediti vtisov in iskati, kaj vse bi lahko šlo bolje. Gospa ravnateljica, ki je uro opazovala, je bila navdušena in kmalu sem taka postala tudi jaz. V bistvu zelo različni učenci, med njimi celo učenki, ki imata težave z branjem, in učenec, ki je le redko motiviran za samostojno delo, so dosegli zastavljene cilje in spretno uporabljali bralne učne strategije na manj znan način. Učitelji na naši šoli se res trudimo razvijati bralno (in tudi vse druge) pismenost naših učencev. Včasih gre s katero skupino to kar samo od sebe, v kaki drugi sredini pa takoj, ko damo navodila, da morajo delati na določen način, naletimo na negotovanje. Seveda je rešitev za to več svobode pri izbiri bralne učne strategije, a ponuditi jim jih vsekakor želimo vsaj nekaj, da bi učenci prepoznali med ponujenim tisto, ki jim najbolj ustreza. V opisani učni uri sem se izognila teoriji o delu z besedilom. Urjenje bralnih učnih strategij zelo pogosto poteka ob neumetnostnih besedilih. Pri umetnostnih besedilih se skoraj vedno odločimo za interpretativno branje. Ne nazadnje gre pri branju umetnostnih besedil bolj za spoznavanje načina pisanja in doživljanja le-tega in manj za pridobivanje informacij, ki si jih bo potrebno zapomniti. Med branjem in po njem pa se umetnostnega besedila tudi lotavamo z drugim namenom in drugače kot neumetnostnega. Dramsko besedilo pušča več možnosti za uporabo kompleksne bralne učne strategije, brez nje je v bistvu kakovostna priprava na uprizoritev nemogoča.

Življenje Snežnega drevesa

Ko se je neposredno delo z besedilom končalo, je naš mali projekt šele v resnici zaživel. Postavili smo ga na ogled tistim, zaradi katerih je nastal. Med urami knjižničnih informacijskih znanj sem, ko sem mlajšim učencem predstavljala postavitev knjižnega gradiva, povabila člane gledališkega kluba, da so pokazali, kaj pomeni »dramsko besedilo« in čemu je v prvi vrsti namenjeno.

POVZETEK

Članek predstavi rabo kompleksne bralne učne strategije pri pouku izbirnega predmeta gledališki klub. Izhodišče je dramsko, torej umetnostno besedilo, v katerem glavno in stransko besedilo nista ločeni na katerega od običajnih načinov. Učenci so z uporabo ustreznih strategij prepoznali vse elemente (stransko besedilo, didaskalije), pomembne za kakovostno uprizoritev.

Viri in literatura

- Izhodišča NPZ v osnovni šoli. Pridobljeno iz: http://www.ric.si/preverjanje_znanja/splosne_informacije/ dne 21. 3. 2014.
- Pečjak, S., & Gradišar, A., 2002: Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Pečjak, S., & Gradišar, A., 2012: Bralne učne strategije. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- Repchuk, Caroline, 1997: Snežno drevo. Ljubljana: Kres.
- Učni načrt za slovenščino: gledališki klub, literarni klub, šolsko novinarstvo [2003]. Ministrstvo za šolstvo, znanost in šport in Zavod RS za šolstvo. Pridobljeno iz: http://www.mizs.gov.si/fileadmin/mizs.gov.si/pageuploads/podrocje/os/devetletka/predmeti_izbirni/Slovenscina_izbirni.pdf dne 21. 3. 2014.